

SZLADITS KÁROLY ÖRÖKSÉGE – AZ ÚJABB BÍRÓI JOGÉRTELMEZÉSI GYAKORLAT TÜKRÉBEN

Bevezető gondolatok

Az utókor az 1871-ben született *Szladits Károlyt* a polgári jog tudományának nagy magyar mestereként tartja számon. A magánjognak csaknem valamennyi területével foglalkozott és sok olyan tudományos megállapítása van, ami a mai bírói jogalkalmazói gyakorlat számára is fontos kiindulópontul szolgál. Ebből kapunk egy kis ízelítőt konkrét példákon keresztül. A tanulmány a Kúria két friss jogegységi határozatának talajáról indulva, a jogegységi határozatokban érintett magánjogi dogmatikai kérdésekkel foglalkozik, közös kapcsolódási pontként a Szladits-féle tanokat használva és a jogértelmezés 21. századi kiemelt jelentőségét bemutatva.

Az első témakör a modern jogalkalmazás hangsúlyeltolódásaival foglalkozik. Bemutatja a jogértelmezés központivá váló jelentőségét és sajátosságait azokon a kérdéseken keresztül, amely révén az vizsgálható, hogy a klasszikus dogmatikai alapokat – amelyet többek között Szladits is használt saját magánjogi fogalomrendszerében – hogyan lehet hasznosítani a 21. századi jogalkalmazói gyakorlatban. Modern korunkban ugyanis számos új jogértelmezési impulzus éri a bírakat – így tagadhatatlanul figyelemmel kell lenni az európai jog hatásaira –, és az is nyilvánvaló, hogy az értelmezési módszertan is jelentősen átalakult az elmúlt 100 évben, mindezek mellett időnként a klasszikus dogmatikai alapvetésekkel lehet egyszerűen és világosan rendezni interpretációs kérdéseket.

A másik érintett dogmatikai probléma a szerződésátruházás kérdése, amelyben a nagy jogtudós tanai komoly szellemi muníciót adnak. Ebben a körben a *2013. évi V. törvény* (a továbbiakban: *Ptk.*) által bevezetett új jogintézmény anyagi jogi gyakorlati jogalkalmazási, jogértelmezési problémái sajátosan vegyülnek eljárásjogi kérdésekkel.

* Dr. Simonné Dr. Gombos Katalin, tanszékvezető egyetemi tanár, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar, Európai Köz- és Magánjogi Tanszék, Simonne.Gombos.Katalin@uni-nke.hu

1. A jogértelmezés jelentősége a modern jogalkalmazásban

A modern jogalkalmazásban a jogértelmezés szerepe több rendszer-hatás és impulzus eredményeként központivá válik. A folyamatban jogrendszerek erőteljes kölcsönhatásai mutathatók ki,¹ azon belül is kiemelkedő jelentősége van az összehasonlító-jogi hatásoknak és az európai uniós jog hatásainak, de befolyásoló tényező a magyar magánjog, elsősorban polgári eljárásjog jogorvoslati rendszerének napjainkban éppen zajló átalakulása (korlátozott precedensrendszer bevezetése). Mindezek eredőjeként a jogértelmezési tevékenység felértékelődésével lehet számolni.

*A bírói jogalkalmazási tevékenység összetett kognitív folyamat, amelynek mindig is hangsúlyos eleme volt a jogvitában alkalmazandó jogforrás értelmezése.*² A jogértelmezés elméletének régire visszanyúló dogmatikai alapjai vannak. Talán a legismertebb rendszerezési lehetőség az értelmezés módszereinek számbavételével tehető meg. Történetileg a legkorábbi ismert értelmezési módszer a *grammatikai* és a *logikai* értelmezés volt. A természetjogi felfogások – különösen annak észjogi iskolája – a *rendszer-tani* értelmezést tette hozzá az értelmezési módszerekhez, majd az első nagy „rendszeralkotó” *Friedrich Carl von Savigny* volt, aki a modern jogtudomány számára kidolgozta az úgynevezett *négyes jogértelmezési kánont*. A kánon az értelmezés egymásra épülő lépcsőfokait jelentette, eszerint az egyszerűbb nyelvtani és logikai értelmezés után a rendszer-tani és *történeti* értelmezést is használni kell a norma szövegének értelmezése során.³

A jogértelmezés a 20-21. században számos új módszerrel bővült, és nem is egységes a jogdogmatika abban, hogy mára pontosan hányféle módszer ismert, elismert a jogalkalmazók gyakorlatában. Vannak szerzők, akik egyenesen azt vallják, hogy ma már nem is a módszerek megkülönböztetésére, hanem sokkal inkább igazodási pontok,⁴ értelmezési támpontok⁵ meghatározására van szükség. Akár módszertani alapon közelítjük a témát, akár az igazodási pontok vagy

¹ Lásd részletesebben: GOMBOS Katalin: *The European Butterfly Effect on the Right of Remedy in the New Hungarian Procedural Acts*, In: Somssich Réka (szerk.): *Ratio et mensura – Studia M. Király dedicata : Ünnepi tanulmányok Király Miklós 60. születésnapja alkalmából*, ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2021, 219-228. o.

² A jogértelmező tevékenység jelentőségéről lásd: MACCORMICK, D. Neil – SUMMERS, Robert S.: *Interpreting statutes: A Comparative Study*. Routledge, New York, 2016

³ A Savigny által kidolgozott kánont utóbb *Rudolf von Jhering* gazdagította, kidolgozta ugyanis a *cél érdekében folyó jogértelmezés* technikáját, ő ugyanis az adott norma értelmezését úgy látta megragadhatónak, ha az általa elérni kívánt célt tartja a bíró szem előtt, és ennek fényében igyekszik az elé tárt ügyben a norma értelmét konkretizálni.

⁴ BLUTMAN László: *Bírói jogértelmezés: az Európai Bíróság*, In: *Kontroll*, 2003/1. sz., 12-17. o.

⁵ BLUTMAN László: *Egy empirikus jogértelmezéstan szükségessége*, In: *Jogtudományi Közlöny*, 2008/1. sz., 9-13. o.

értelmezési támpontok oldaláról, erőteljes hatások befolyásolják a jogértelmezés tényleges bírói gyakorlatát.

1.1. Összehasonlító jogi hatások

A tagállamok önálló kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályai összehangolásáról szóló 86/653/EGK tanácsi irányelv⁶ vezetett be a szerződés megszűnéséhez kapcsolódóan az ügynököt védő kompenzációs rendszert. Az irányelvi célkitűzésnek az elérésére a 17. cikk az ügynöki szerződés megszűnéséhez kapcsolódó igények érvényesítése tekintetében szabályozási alternatívát ajánlott fel a tagállamoknak. Az egyik alternatíva a francia jogban alkalmazott *kártérítési szempontú elszámolás*⁷, a másik a német jogban alkalmazott *kiegyenlítés* jogintézménye⁸. Utóbbi arra szolgál, hogy kárpótlást nyújtson az önálló kereskedelmi ügynök részére olyan helyzetben, amikor a megbízóval szemben a szerződés megszűnését követően jutalék érvényesítésére már nincs lehetősége, ugyanakkor a megbízó a szerződés megszűnését követően az ügynök tevékenységének eredményeként olyan előnyre tesz szert, amely egyértelműen az ügynök tevékenységére vezethető vissza. A kiegyenlítés a jutalékrendszerű díjazás olyan kiegészítésének tekinthető, amellyel a nyújtott szolgáltatások értékegyensúlya biztosítható. A 86/653/EGK tanácsi irányelvet a magyar jogba eredetileg az *önálló kereskedelmi ügynöki szerződésről szóló 2000. évi CXVII. törvény* (Küsz.), majd hatályba lépésével az új polgári jogi kódex emelte be a magyar jogba.

Szabályozási modellként a német jogban ismert⁹ kiegyenlítés jogintézményét építette be a magyar jogba. Két jogi személy között azért keletkezett jogvita, mert a közöttük fennálló kereskedelmi ügynöki szerződéses jogviszony megszűnésekor a megbízó nem fizetett kiegyenlítést az ügynök számára. A felülvizsgálat folytán eljáró Kúriának abban a kérdésben kellett állást foglalniuk, hogy a kiegyenlítés nyújtására milyen eljárásjogi feltételek teljesülése esetén kerülhet sor. A Kúria e kérdés eldöntéséhez – összehasonlító jogértelmezést használva – a Bundesgerichtshof (Német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság) és a tartományi felsőbíróságok joggyakorlatát is figyelembe vette, és a német jogban már évtizedes hagyománnyal rendelkező anyagi jogi szabályhoz (kiegyenlítés)

⁶ A Tanács irányelve (1986. december 18.) a tagállamok önálló vállalkozóként működő kereskedelmi ügynökökre vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról (86/653/EGK), HL L 382, 1986. 12. 31., 17-21. o.

⁷ 86/653/EGK tanácsi irányelv, 17. cikk (3) bekezdés

⁸ 86/653/EGK tanácsi irányelv, 17. cikk (2) bekezdés

⁹ A kiegyenlítés rendszere a német kereskedelmi törvénykönyv (Handelsgesetzbuch, HGB) 89b cikkéből kiindulva került kialakításra, amely 1953 óta írja elő kiegyenlítés fizetését.

kapcsolódó eljárásjogi kérdésben a Bundesgerichtshof álláspontjával azonos következtetésre jutott.

A Bundesgerichtshof a bizonyítási teherrel kapcsolatban már az 1970-ben hozott és később is hivatkozott döntésében a kifejtette, hogy „[a] kereskedelmi törvénykönyv 89. b (l) bekezdés 1-3 pontjai tekintetében a bizonyítási kötelezettség alapvetően a felperest terheli.”¹⁰ E joggyakorlat azóta sem változott meg. A Bundesgerichtshof egy 2016-ban hozott ítéletében úgy foglal állást, hogy „alapvetően a kiegyenlítés iránti igényt érvényesítő felperest terheli a tényállítási és bizonyítási kötelezettség az igény feltételei tekintetében, így azért is, hogy a kiegyenlítés számítása csak olyan jutalékfajtákon alapul, amely az ő közvetítői tevékenységére esik”.¹¹ Hasonló következtetés vonható le a Bundesgerichtshof 2002. július 10-i VIII ZR 158/01. számú ítéletéből és a Bundesgerichtshof 2009. november 11-i VIII ZR 249/08. számú ítéletéből. E jogértelmezést követik a tartományi bíróságok is. Így például az Oberlandesgericht München egy 2017-es ítéletében kifejezetten hivatkozza is az előbb idézett joggyakorlatot: a kiegyenlítés iránti igényt érvényesítő felperest terheli a tényállítási és bizonyítási kötelezettség az igény feltételei tekintetében.¹²

1.2. Európai uniós jogi hatások

Az európai uniós jogban a bírói jogértelmezés több okból is sajátosan alakul. Az uniós szintű jogalkalmazási tevékenységben sajátos értelmezési módszertan érvényesül, ami az önálló, *sui generis* jogrendszer jellemzőiből adódik. Ezen túl azonban a jogértelmezés kiemelt súlya adódik az előzetes döntéshozatali eljárásokból. Ez nem véletlen, hiszen az alapító szerződésekben megfogalmazott célok eléréséhez az egyik legfontosabb eszköz az, hogy a tagállamokban egységesen alkalmazandó uniós jog jöjjön létre,¹³ amit az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban Bíróság) jogértelmezési monopóliuma garántál. Az uniós jog alapvetően kompromisszumos technikával születik, akár a nemzetközi szerződések hagyományos megkötésének technikájával alkotott alapító szerződésekről vagy azok módosításáról van szó, akár az intézményi közreműködéssel, de jelentős tagállami jogalkotási túlsúllyal megvalósított másodlagos jogalkotásról beszélünk. Ez a keletkezési mód magában hordozza, hogy a 27 tagállam egyeztetései folytán létrejött szabályszöveg a tagállami

¹⁰ Bundesgerichtshof VII ZR 47/69. számú ítélete.

¹¹ Bundesgerichtshof 2016. július 21 -én hozott I ZR 229/15 számú ítélete.

¹² Bundesgerichtshof 2016. július 21-i IZR 229/15 sz. ítélet 52 pontjára hivatkozó Oberlandesgericht München 2017. február 9-i 23 U 4079/15 számú ítélete.

¹³ A jogértelmező tevékenység jelentőségéről lásd: STONE SWEET, Alec: *The judicial construction of Europe*, Oxford University Press, Oxford, 2004, 1-45. o.

jogokhoz képest hézagosabb és nem mindig kellően precíz megfogalmazású, és előfordul, hogy bizonyos kérdésekben hallgat. Vannak továbbá olyan normatív rendelkezések is, amelyek széleskörű mérlegelési lehetőséget teremtenek. Ezen okok miatt a hagyományos jogértelmezési feladat mellett a Bíróságnak jogfejlesztési feladata is gyakrabban adódik, mint a tagállami jogalkalmazás során.

Az uniós jog alapvető sajátossága, hogy normái több nyelven születnek, így gyakran a helyes fogalom-értelmezéshez¹⁴ úgy juthatunk el, ha a klasszikus kánonon kívüli, az uniós jog sajátosságaiból fakadó jogértelmezési technikákkal egészítjük ki az interpretáció tárházát.¹⁵ Így szerep juthat *analógiás jogértelmezésnek*,¹⁶ *klasszikus dogmatikai elvek*¹⁷ használatának, a *szubjektív jellegű jogalkotói akarat, szándék kutatásának*¹⁸ vagy az inkább objektív alapúnak tekinthető *célnak rendelt értelmezésnek*.¹⁹ *Teleologikus értelmezéssel* az alapító szerződésekben megfogalmazott célkitűzéseknek alárendelve kutatjuk az uniós fogalmak helyes értelmét. Emellett az effet utile elv úgy foglalható össze, hogy az uniós fogalmakat mindig úgy kell értelmezni, hogy a jogalkotó valódi szándékának megfelelően, hatékonyan tudjanak érvényesülni.²⁰ A *dinamikus jogértelmezés* a szó szerinti és teleologikus értelmezésen túl arra ad lehetőséget, hogy a konkrét jogintézmény fogalmát a kor változó igényeihez és a felmerülő

¹⁴ A fogalom-értelmezés gyakran fogalom-elhatárolási kérdéseket érint. Ennek értelmezési technikájára lásd: KOZÁK Kornélia: *Die Abgrenzung zwischen der Niederlassungsfreiheit und dem freien Dienstleistungsverkehr*, In: Schubel, Christian – Kirste, Stephan – Müller-Graff, Peter-Christian – Diggelman, Oliver – Hufeld, Ulrich: Jahrbuch für Vergleichende Staats- und Rechtswissenschaften – 2013, Nomos, Baden-Baden, 2014, 135-157. o.

¹⁵ Az uniós jog sajátosságaiból fakadó speciális jogértelmezési technikákra lásd bővebben: GOMBOS Katalin: *Bírói jogvédelem az Európai Unióban – Lisszabon után*, CompLex Kiadó, Budapest, 2011, 134-146. o.

¹⁶ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-64/82. Tradax Graanhandel BV kontra az Európai Közösségek Bizottsága ügyben 1984. március 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1984:106, 12. pont; Európai Unió Bírósága – Törvényszék: T-125/96. és T-152/96. Boehringer Ingelheim Vetmedica GmbH és C.H. Boehringer Sohn kontra az Európai Unió Tanácsa (T-125/96. sz.) és az Európai Közösségek Bizottsága (T-152/96. sz.) ügyben 1999. december 1-én hozott ítélet, ECLI:EU:T:1999:302, 58. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-23/00. Európai Unió Tanácsa kontra Boehringer Ingelheim Vetmedica GmbH és C. H. Boehringer Sohn ügyben 2002. február 26-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2002:118, 52. pont.

¹⁷ A dogmatikai alapok a normativizmus elméletében különös jelentőséggel bírnak. Lásd erről: Kelsen, Hans: *Tiszta jogtan* (Ford. Bibó István), Rejtjel Kiadó, Budapest, 2001

¹⁸ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-267/03. Lars Erik Staffan Lindberg elleni büntetőeljárás ügyben 2005. április 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2005:246, 30. pont.

¹⁹ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-267/03. Lars Erik Staffan Lindberg elleni büntetőeljárás ügyben 2005. április 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2005:246, 30. pont.

²⁰ LENAERTS, Koen: L'égalité de traitement en droit communautaire. Un principe unique aux apparences multiples en *Cahiers de droit européen*, 1991/5. sz., 3-41. o., 38. o.

új jogi elvárásoknak megfelelően lehessen alkalmazni.²¹ Fontos kiinduló tétel, hogy az uniós jogi fogalmakat autonóm módon kell értelmezni.²² A jogösszehasonlítás az uniós jog sajátosságából következő értelmezési elv, legális definíció híján ugyanis sokszor az egyes tagállamok közös jogi hagyományai adnak támpontot egy értelmezendő uniós fogalom valós értelmének behatárolására.²³ A fogalom-interpretáció alapja lehet az uniós jog többnyelvű sajátosságából levezethető, különböző nyelvi változatok szerinti értelmezés.²⁴ Ezeken túl értelmezési alap lehet a Szerződés²⁵, a jogelvek²⁶, a „precedensek”²⁷

²¹ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-218/85. Association comité économique agricole régional fruits et légumes de Bretagne kontra A. Le Champion ügyben 1986. november 25-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1986:440.

²² Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-443/03. Götz Leffler kontra Berlin Chemie AG. ügyben 2005. november 8-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2005:665., 45–46. pont.

²³ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-119/05. Ministero dell'Industria, del Commercio e dell'Artigianato kontra Lucchini SpA. ügyben 2007. július 18-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2007:434.

²⁴ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-29/69. Erich Stauder kontra Ville d'Ulm – Sozialamt ügyben 1969. november 12-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1969:57.

²⁵ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-218/82. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra az Európai Közösségek Tanácsa ügyben 1983. július 18-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1983:369, 15. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-201/85. és 202/85. Marthe Klensch és társai kontra Secrétaire d'État à l'Agriculture et à la Viticulture ügyben 1986. november 25.-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1986:439, 21. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-314/89. Siegfried Rauh kontra Hauptzollamt Nürnberg-Fürth ügyben 1991. március 21.-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1991:143, 17. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-98/91. A. A. Herbrink kontra Minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ügyben 1994. január 27-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1994:24, 9. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-1/02. Privat-Molkerei Borgmann GmbH & Co. KG kontra Hauptzollamt Dortmund ügyben 2004. április 1-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2004:202 30. pont.

²⁶ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-418/97. és C 419/97. ARCO Chemie Nederland Ltd kontra Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (C-418/97. sz. ügy) és Vereniging Dorpsbelang Hees, Stichting Werkgroep Weurt+ és Vereniging Stedelijk Leefmilieu Nijmegen kontra Directeur van de dienst Milieu en Water van de provincie Gelderland (C-419/97. sz. ügy) ügyben 2000. június 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2000:318, 37. pont.

²⁷ A C-389/05. ügyben (Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-389/05. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Francia Köztársaság ügyben 2008. július 17-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2008:411) a Bizottság érvelése egy korábbi „ítélet fényében” megfogalmazást tartalmazta. Példaként hozható az az eset is, amikor a Bizottság versenyfelügyeleti jogkörében határozatot hoz, amely megtámadható a Törvényszék, és jogkérdés tekintetében utóbb a Bíróság előtt is, gyakran alkalmazza azt a technikát, hogy határozata megfogalmazásából is kitűnik a bíróságok „vezérdöntéseinek” figyelembevétele.

a nemzetközi szerződések²⁸, az alapjogok²⁹, a tagállamok közös alkotmányos hagyományainak³⁰, erkölcsi értékek³¹, közös jogi hagyományok³², szokások³³ fényében való interpretáció is. A fogalmak tartalmának helyes megállapításához gyakran több módszer együttes alkalmazásával történő komplex értelmezésre van szükség.³⁴

Akármelyik elképzelést is fogadjuk el, az bizonyosan állítható, hogy a jogértelmezési tevékenység az a kapcsolódási pont, ahol a legtöbb kölcsönhatás mutatható ki a tagállami és az európai bírósági bírói gyakorlat között. Alaptételünk tehát az, hogy a sajátos uniós jogértelmezési technikák megjelennek a tagállami bírói gyakorlatban, azaz az uniós jogi hatásra bizonyosan bővül a bírói jogértelmezési eszköztár. Ez a folyamat példákkal jól érzékeltethető.

Gyakorinak mondható eset, amikor az autonóm uniós jogi fogalomhasználat befolyásolja a tagállami bírói jogértelmezést. A példaként használt esetben az uniós jogi fogalomhasználat tagállami jogalkalmazói jogértelmezésre gyakorolt hatását mérhetjük le. Kiindulópontunk a munkavállaló

²⁸ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-344/04. The Queen, az International Air Transport Association és az European Low Fares Airline Association kérelmére kontra Department for Transport ügyben 2006. január 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2006:10, 35. pont.

²⁹ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-311/04. Algemene Scheeps Agentuur Dordrecht BV kontra Inspecteur der Belastingdienst - Douanedistrict Rotterdam ügyben 2006. január 12-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2006:23, 25. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-61/94. Az Európai Közösségek Bizottsága kontra Németországi Szövetségi Köztársaság ügyben 1996. szeptember 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1996:313, 52. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-286/02. Bellio F.lli kontra Prefettura di Treviso ügyben 2004. április 1-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2004:212, 33. pont.

³⁰ EUSZ 6. cikk.

³¹ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-275/92. Her Majesty's Customs and Excise kontra Gerhart Schindler és Jörg Schindler ügyben 1994. március 24-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1994:119, 58. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-124/97. Markku Juhani Läärä, Cotswold Microsystems Ltd és Oy Transatlantic Software Ltd kontra Kihlakunnansyyttäjä (Jyväskylä) és Suomen valtio (Etat finlandais) ügyben 1999. szeptember 21-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1999:435, 33. pont.

³² Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-36/02. Omega Spielhallen- und Automatenaufstellungs-GmbH kontra Oberbürgermeisterin der Bundesstadt Bonn ügyben 2004. október 14-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2004:614, 36. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-438/05. International Transport Workers' Federation és Finnish Seamen's Union kontra Viking Line ABP és OÜ Viking Line Eesti ügyben 2007. december 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2007:772, 75. pont.

³³ Európai Unió Bírósága – Törvényszék (Elsőfokú Bíróság): T-222/99., T-327/99. és T-329/99. Jean-Claude Martinez, Charles de Gaulle, Front national és Emma Bonino és társai kontra Európai Parlament egyesített ügyben 2001. október 2-án hozott ítélet, ECLI:EU:T:2001:242.

³⁴ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-283/81. Srl CILFIT és Lanificio di Gavardo SpA kontra Ministero della sanità ügyben 1982. október 6-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1982:335.

és munkaviszony eltérő uniós jogi és tagállami munkajogi fogalma.³⁵ Uniós jogi értelemben munkavállalónak kell tekinteni minden személyt, aki valós és tényleges munkát végez, kizárva az olyan egyszerűbb tevékenységeket, amelyek jelentősége kifejezetten csekély, kiegészítő jellegű. A munkaviszonynak jellemzője az a körülmény, hogy valamely személy meghatározott ideig, más javára és más irányítása alatt, díjazás ellenében szolgáltatást nyújt.³⁶ Ebbe a körbe olyan tevékenységek is beleértendők, amelyek a tagállami munkajogi szabályok értelmében a minimumelőírásokba (pl. minimálbér, minimum foglalkoztatottsági előírás) nem illeszthetők be. Az uniós munkavállalói minőség megállapítása szempontjából a munkaviszonyban vagy az ahhoz csak hasonló joghatásokat eredményező megbízási jogviszonyban végzett tevékenység is megfelelő alap lehet, függetlenül a tagállami jogi elhatárolási kérdésektől. Ha pedig egy határon átnyúló elemet tartalmazó jogvitában az uniós munkavállalói minőség megállapítható, úgy az ezen autonóm fogalomhoz kapcsolódó uniós alapelvek (pl. nemem alapuló megkülönböztetés) is érvényesülnek, azaz a Bíróság által kialakított jogértelmezési gyakorlat³⁷ irányadó az ilyen, belföldi bíróság által elbírált jogviták esetén is.³⁸

Találunk arra is példát, hogy a jogértelmezési tevékenység lényegéből adódó értelmezési kötelezettség, vagy más néven közvetett hatály elvét a tagállami bírói gyakorlat teszi „élő-joggá.” A példaként használt témakör az ingatlan időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló üdülőhasználati (*timesharing*)³⁹ jogviszonnyal összefüggő, a szerződő felek által kikötött

³⁵ Modern fogalmi kérdéseire lásd: STRIHÓ Krisztina: *A munkajog a digitalizáció világában*, In: Erdélyi Jogélet, 2020/4. sz., 157-169. o.

³⁶ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-66/85. Deborah Lawrie-Blum kontra Land Baden-Württemberg ügyben 1983. július 3-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:1986:284, 16–17 pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság C-138/02 Brian Francis Collins kontra Secretary of State for Work and Pensions ügyben 2004. március 23-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2004:172 26. pont.

³⁷ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-460/06. Nadine Paquay kontra Société d’architectes Hoet + Minne SPRL ügyben 2007. október 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2007:601, 29. és 54. pont; Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-232/09. Dita Danosa kontra LKB Lízings SIA ügyben 2010. november 11-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2010:674, 65. és 68-69. pont. Kúria Pfv.V.21.851/2014/5.ítélet.

³⁸ A várandós vagy gyermekágyas nők jogai terén a férfiak és nők egyenlőségére vonatkozó uniós szabályok célja a várandós vagy gyermekágyas munkavállalóknak a szülés előtt és után való védelme. Nem lehetne elérni e célkitűzést, ha a várandós nők elbocsátásával szemben az uniós jogban biztosított védelem a foglalkoztatási jogviszonyuk nemzeti jog szerinti hivatalos minősítésétől, vagy attól függ, hogy alkalmazásukkor egyik vagy másik szerződésfajtát – munkaviszonyt vagy megbízási jogviszonyt – választották.

³⁹ E szerződésfajta lényeges vonásaira lásd: PAPP Tekla: *A timeshare és a timesharing-szerződés*, In: Benke József – Fabó Tibor (szerk.): *A puro pura defluit aqua. Ünnepi tanulmányok* Nochta Tibor professzor 60. születésnapja tiszteletére, PTE ÁJK, Pécs, 2018, 221-232. o.

szerződéskötési díj tekintetében a fogyasztót védő garanciális szabályok értelmezésének kérdése.⁴⁰ A magyar jogban az üdülőhasználati szerződésekhez kapcsolódó ügyvédi letéti szerződés megkötését *expressis verbis* csak a 2011. szeptember 1-jétől hatályos 141/2011. (VII. 21.) Korm. rendelet⁴¹ tiltotta meg. A Kúria azonban már egy olyan jogviszonyban is megállapította az uniós célkitűzésnek megfelelő értelmezés kötelezettségét, amikor a korábban hatályos 20/1999. Korm. rendelet még nem tiltotta az ügyvédi letétbe helyezési kötelezettség előírását. A Kúria felhasználta érvelésében az elállási jog gyakorlásával összefüggésben született versenyhatósági döntéseket és az azokat felülvizsgáló⁴² bírósági határozatokat,⁴³ amikben megállapításra kerültek, hogy az elállásra nyitva álló határidő letelte előtt az ügyvédi letétbe helyezési kötelezettség előírása a szerződés aláírásakor hozott döntés megmáshíthatatlanságának érzését erősíti, azaz a fogyasztói döntés nem tisztességes befolyásolására alkalmas. A döntés érvelésének súlypontjában az értelmezési kötelezettség elvének használata állt. A 20/1999. Korm. rendelet ugyanis a 94/47/EK irányelv⁴⁴ magyar jogba történő implementálását tűzte ki célul, a 94/47/EK irányelv 6. cikke pedig egyértelmű követelményként írta elő, hogy a tagállamok jogszabályaikban rendelkezzenek minden olyan előleg tilalmáról, amelyet a vásárló annak az időtartamnak a lejárta előtt fizetne, amelynek folyamán még élhet elállási jogával. Az irányelv célkitűzéseivel a tagállami jog csak akkor állhat összhangban, ha a tagállami jog (20/1999. Korm. rendelet) irányelv fényében történő értelmezésével⁴⁵ tiltottnak tekintik a perbelihez hasonló ügyvédi letétbe helyezési kötelezettségre vonatkozó szerződési előírásokat, függetlenül attól, hogy szövegszerűen ilyen tilalmat a 141/2011. Korm. rendelet nem tartalmaz. Csak

⁴⁰ Kúria Pfv.V.21.571/2014/6. ítélet.

⁴¹ 141/2011. (VII. 21.) Korm. rendelet a szállás időben megosztott használati jogára, a hosszú távra szóló üdülési termékekre vonatkozó szerződésekről, valamint a tartós szálláshasználati szolgáltatási tevékenységről.

⁴² Az értelmezés módszertana szempontjából lásd analógiával a Bizottság határozatainak Bíróság általi felülvizsgálatát: SZÜCS Anikó Edit: *Judicial Review of the Merger Decisions of the European Commission*, In: Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás, 2018/1. sz., 272-289. o.

⁴³ Fővárosi Ítéltábla 2.Kf.27.379/2003/3. 2.Kf.27.279/2005/9. számú ítéletei és az alapjául szolgáló közigazgatási határozatok.

⁴⁴ Az Európai Parlament és a Tanács 94/47/EK irányelve (1994. október 26.) az ingatlanok időben megosztott használati jogának megszerzésére irányuló szerződések egyes szempontjai vonatkozásában a fogyasztók védelméről, HL L 280, 1994. 10. 29., 83-87. o.

⁴⁵ Lásd erről: BÓKA János – SIMON Károly László: *Jogharmonizáció*, Nemzeti Közszerológati Egyetem, Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest, 2020, 49-50. o.

így biztosítható ugyanis a tagállami jog irányelv fényében történő értelmezésének kötelezettsége.⁴⁶

Érdekességgént megemlíthető, hogy vannak fordított hatások is, azaz bizonyos helyzetekben a tagállami jogok értelmezésének Bíróság gyakorlatára való hatása is kimutatható. A Kúria Polgári Kollégiuma a fogyasztói kölcsönszerződésben pénzügyi intézmény által alkalmazott általános szerződési feltételekben szereplő egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségéről szóló 2/2012. (XII.10.) PK véleménye 6. pontjában olyan elveket sorolt fel (egyértelmű és érthető megfogalmazás elve; tételes meghatározás elve; objektivitás elve; ténylegesség és arányosság elve; átláthatóság elve; felmondhatóság elve; szimmetria elve),⁴⁷ amelyek a későbbi uniós joggyakorlatban a Bíróság érvelésében is megjelentek.

1.3. A korlátozott precedensrendszer bevezetésének következményei

A magyar jog legújabb jogorvoslati eszköze, a jogegységi panasz bevezetése számos újdonságot hozott. *A bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény* (a továbbiakban Bszi.) jelenleg hatályos rendelkezése szerint jogegységi panasznak van helye a Kúriának az eljárási törvény alapján további fellebbezéssel, felülvizsgálati kérelemmel vagy felülvizsgálati indítvánnyal nem támadható határozata ellen, ha a felülvizsgálati kérelemben a Kúria közzétett határozatától⁴⁸ jogkérdésben való eltérésre már hivatkoztak, és a Kúria az eltéréssel okozott jogsértést határozatában nem orvosolta.⁴⁹ Jogegységi panasznak van helye akkor is, ha a Kúria ítélező tanácsa jogkérdésben – jogegységi eljárás kezdeményezése nélkül – úgy tér el a Kúria közzétett határozatától, hogy az adott eltérésre az alsóbbfokú bíróságok határozatában nem került sor.

A fentiek szerint szabályozott jogegységi panasz eljárás legjelentősebb hatásaként a jogértelmezés szerepét felértékelő korlátozott precedensrendszer bevezetése említhető meg. A jogbiztonság szempontjából alapvető fontosságú a bírói jogalkalmazás egységessége, amelynek eszköze lehet a helyesen alkalmazott

⁴⁶ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-14/83. Sabine von Colson és Elisabeth Kamann kontra Land Nordrhein-Westfalen ügyben 1984. április 10-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:1984:153.

⁴⁷ Ezek az elvek a deviza alapú fogyasztói kölcsönszerződések (értve ezalatt a hitel-, kölcsön- és pénzügyi lízingszerződéseket) egyes rendelkezéseinek – a 6/2013. PJE által el nem bírált – tisztességtelensége tárgyában meghozott 2/2014. Polgári jogegységi határozatának 2. pontjában is megerősítésre kerültek.

⁴⁸ A Kúria 2012. január 1. után hozott és a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett határozata.

⁴⁹ Bszi. 41/B. § (1) bekezdés

egységes jogértelmezés. Neves szerzők mutatnak rá e kérdés bírói függetlenséggel való összefüggéseire kapcsán arra, hogy a bíróságok (bírák) bizonyos külső és belső korlátok között döntenek csak szabadon. A külső korlátokat a jogszabályok jelentik, és belső korlátot jelentenek a jogértelmezés hermeneutikai szempontjai.⁵⁰ Ugyanakkor fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy ez a módszer csak a bírói függetlenség alkotmányos értékének megfelelő garántálása mellett lehet alkalmas eszköz a cél elérésére. Kényes kérdés ebben a tekintetben a bírói függetlenség és a jogegységesítés érdeke között a helyes egyensúly fenntartása. A korlátozott precedensrendszer lényege ugyanis az, hogy a korábban meghozott, közzétett döntésektől – főszabály szerint – nem lehet eltérni. Az eltérés lehetősége kivételes, az eltérés mindig indokolási kötelezettséget von maga után. A jelenleg még csak kisebb számban rendelkezésre álló joggyakorlat miatt, a magyar korlátozott precedensrendszerben érvényesülő eltérési okokról még katalógus nem készíthető. Ám ez az eltérésre okot adó körülmények tipizálhatók, a törvény indokolása szerint ugyanis eltérésre ad okot, ha „a konkrét ügy elbírálásakor olyan új történeti körülmény vagy ismeret merül fel, amely kétségeket ébreszt a korábbi szabály alkalmazhatóságával szemben”, vagy „olyan új gazdasági és politikai feltételek állnak fenn, amelyek a szabály további, folyamatos alkalmazását lehetetlenné teszik.”

A korlátozott precedensrendszer felértékeli az egyedi ügyben hozott és a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett kúriai határozatokat azzal, hogy minden egyes egyedi döntés precedensserőt kap. A jogértelmezés elsődleges jelentőségére következtethetünk abból a szabályból, hogy e precedensserő miatt a bírácoknak a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett kúriai határozatban kifejtett jogértelmezést követniük kell.

2. Modernitás és hagyománytisztelet a jogértelmezési tevékenység során – a Szladits-féle tanok a Kúria 6/2021. Polgári jogegységi határozata fényében

A jogértelmezési tevékenység klasszikus elvei és a különböző hatásokkal, kölcsönhatásokkal együtt élő modern jogértelmezési technikák kihívásai jól ötvöződnek a Kúria egyik újabb, 2021. április 12-én meghozott, a fogyasztási, lakossági kölcsönszerződés semmisségének egyes kérdéseiről 6/2021. Polgári jogegységi határozatában. Az eljárás alapját az képezte, hogy a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban:

⁵⁰ VARGA Zs. András: *Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról*, In: Magyar Jog, 2020/2. sz., 81-87. o.

rHpt.) 213. § (1) bekezdés b) pontjának értelmezése körében a Kúria a Pfv.VI.20.967/2015/7. számú ítéletében akként foglalt állást, hogy semmis a lakossági kölcsönszerződés, ha nem tartalmazza a jogszabályok által elvárt módon számított teljes hiteldíjmutatót (a továbbiakban: THM). Az rHpt. 213. § (1) bekezdés b) pontja ugyanis nem azt írja elő, hogy a szerződés valamilyen THM-et tartalmazzon, hanem azt, hogy a THM a szerződésben a valóságnak megfelelően szerepeljen. A pénzügyi jogi szabályozás szigorú, kötelező jellegű előírásokat tartalmaz, ezért nem képezheti mérlegelés tárgyát az, hogy a szerződés szerinti THM és a valós THM milyen eltérést mutat. A Kúria jogegységi eljárást indítványozó tanácsának (Gfv.VII.30.268/2020.) jogi álláspontja szerint viszont az rHpt. 213. § (1) bekezdés b) pontja alapján a szerződés semmissége csak akkor állapítható meg, ha a szerződés egyáltalán nem tartalmazza a százaléokban kifejezett éves THM-et, valamint az annak számítása során figyelembe nem vett – esetleges – költségek meghatározását és összegét, vagy ha az ilyen költségek pontosan nem határozhatók meg, az ezekre vonatkozó becslést. A semmisség oka a jogszabály rendelkezéséből következően a THM feltüntetésének hiánya, így a THM esetleges téves megjelölése nem eredményezi a szerződés rHpt. 213. § (1) bekezdés b) pontja szerinti semmisségét.⁵¹

A jogegységi tanács az rHpt. 213. § (1) bekezdésének b) pontjának több szempontú értelmezését végezte el. Az irányadó rendelkezés értelmében semmis az a fogyasztási lakossági kölcsönszerződés, amelyik nem tartalmazza az éves százaléokban kifejezett THM-et, a hiteldíj mutató számítása során figyelembe nem vett egyéb – esetleges – költségek meghatározását és összegét, vagy ha az ilyen költségek pontosan nem határozhatók meg, az ezekre vonatkozó becslést. Első értelmezési segítőként a jogegységesítés céljából közzétett, és a bírói gyakorlat által is követett,⁵² a deviza alapú kölcsönszerződésekkel kapcsolatos perekben felmerült egyes elvi kérdésekről szóló 6/2013. *Polgári jogegységi határozat* (a továbbiakban: 6/2021. PJE) indokolását⁵³ használta. A THM kapcsán a 6/2021. PJE azt rögzíti, hogy az egész szerződés érvénytelenségét az eredményezheti, ha a THM mértéke nincs a szerződésben rögzítve. A 6/2021. PJE a rendelkezés értelmezése körében úgy foglalt állást, hogy csak a THM hiánya és nem annak téves (hibás) megjelölése eredményez semmisséget.

A modernitás körében említhető, hogy a jogegységi tanács az értelmezés második segítőjeként európai uniós jogértelmezésre tekintett ki, a Bíróság által

⁵¹ 6/2021. Polgári jogegységi határozat I.

⁵² Kúria a Gfv.VII.30.057/2018/3. számú ítélete (közzétéve: BH2019.83.), Gfv.VII.30.068/2017/8. számú határozata, Gfv.VII.30.851/2016. számú ítélete (közzétéve: BH 2017.343.).

⁵³ 6/2021. PJE határozat III: 2. a) pont.

adott értelmezést felhasználta a döntése meghozatalánál. Ennek alapja az volt, hogy a magyar jogba uniós jogharmonizációs kötelezettség teljesítése érdekében került implementálásra számos fogyasztóvédelmi rendelkezés.⁵⁴ A Bíróság pedig a THM vonatkozásában e szabályokat értelmezte. A Bíróság a THM lényegét illetően azt állapította meg, hogy a THM meghatározása arra szolgál, hogy a fogyasztó a hitelmegállapodás megkötését megelőzően megfelelő tájékoztatást kapjon, amely alapján össze tudja hasonlítani az alkalmazott mutatókat – akár az Európai Unió egész területén,⁵⁵ így kerülhet ugyanis abba a helyzetbe, hogy tájékozott döntést tudjon hozni a hitelmegállapodás megkötéséről.⁵⁶ A kölcsönvevőnek rendelkeznie kell mindazon tényezőkkel, amelyek kötelezettségvállalására hatással lehetnek,⁵⁷ különösen annak van jelentősége, hogy a hitel összköltségét egy egységes matematikai képlet formájában mutassák be.⁵⁸ A THM feltüntetését mellőző kölcsönszerződési feltétel esetén kerülhet sor a 93/13 irányelv alapján a feltétel tisztességtelen jellegének vizsgálatára. A THM fogyasztói hitelekre vonatkozó uniós szabályok által előírt feltüntetésének elmulasztása ugyanis „döntő bizonyíték” abban a tekintetében, hogy a megállapodásnak a hitel összköltségével kapcsolatos feltételei világosak és érthetőek-e. A Bíróság viszont ettől a helyzettől eltérően értelmezte azokat a szerződéseket, amelyek tartalmazzák a THM-et. Itt azt látta vizsgálhatónak, hogy

⁵⁴ Lásd a Tanács 1986. december 22-i 87/102/EGK irányelve a fogyasztói hitelre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről (HL L 42, 1987. 12. 22., 48-53. o.); az Európai Parlament és a Tanács 2008. április 23-i 2008/48/EK irányelve a fogyasztói hitelmegállapodásokról és a 87/102/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről (HL L 133, 2008. 5. 22., 66-92. o.); a Tanács 1993. április 5-i 93/13/EGK irányelve a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről (HL L 95, 1993. 4. 21., 29-34. o.), továbbá szűkebben a fogyasztói kölcsönszerződésekre vonatkozóan.

⁵⁵ Európai Unió Bírósága – Bíróság: C-290/19. sz. RN kontra Home Credit Slovakia a.s. ügyben 2019. december 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2019:1130, 28. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat.

⁵⁶ C-686/19. sz. SIA „Soho Group” kontra Patērētāju tiesību aizsardzības centrs ügyben 2020. július 16-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2020:582, 48. pont.

⁵⁷ C-448/17. sz. EOS KSI Slovensko s.r.o. kontra Ján Danko és Margita Danková ügyben 2018. szeptember 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:745, 63. pont, C-348/14. sz. Maria Bucura kontra SC Bancpost SA ügyben 2015. július 9-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2015:447, 57. pont.

⁵⁸ C-448/17. sz. EOS KSI Slovensko s.r.o. kontra Ján Danko és Margita Danková ügyben 2018. szeptember 20-án hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:745, 63–68. pontja és rendelkező részének 3) pontja, C-76/10. sz. Pohotovost’ s.r.o. kontra Iveta Korčkovská ügyben 2010. november 16-án hozott végzés, ECLI:EU:C:2010:685 68–77. pontja.

a THM-ben szereplő feltételek a kereskedelmi gyakorlat tisztességességének megfelelnek-e,⁵⁹ ha a fogyasztóval a THM-ről közölt információ nem valós.⁶⁰

A jogegységi tanács a Bíróság szóhasználatából nyelvi-nyelvtani szabályok alapján arra a jelentéstartalomra következtetett, hogy a THM feltüntetése esetén a THM-ben közölt adattartalom megfelelőségének vizsgálata nem a semmisség, hanem az érvénytelenséget kiváltó megtámadási okok közé tartozó tévedés, meg tévesztés⁶¹ kategóriájába esik.⁶²

A jogegységi tanács legerősebb értelmezési érve ugyanakkor a klasszikus jogértelmezési módszertanon alapult. Ez alapján első lépésként a törvényben körülírt, értelmezendő semmisségi szabály (semmisségi ok) nyelvi-nyelvtani elemzését kellett elvégezni. A törvényt szöveg „nem tartalmazza a (...) THM-et” megfogalmazásának szószerinti nyelvtani értelmezésével arra lehet következtetést levonni, hogy az rHpt. semmisségi okként a THM megjelölésének teljes hiányát írja körül. Ez alá nem érhető a jelentéstartalmában lényegesen eltérő helyzet, a THM hibás (téves) megjelölésének esete. Lehetséges ugyanis olyan nyelvi-nyelvtani megfogalmazás, amivel ez utóbbi eset is a törvényi előfeltétel körébe vonható („nem, vagy nem megfelelően tartalmazza”), amiből a *contrario* következik, hogy ha nem ilyen megfogalmazású a normaszöveg, akkor a jogalkotói szándék, akarat nem terjedt ki arra, hogy a „nem a jogszabálynak megfelelően” előírt vagy számított THM-hez is semmisségi jogkövetkezményt fűzzön.

A jelentéstartalombeli kiterjesztés lehetőségének kizártsága körében a jogegységi panasz tanács arra mutatott rá, hogy jelentéstartalombeli kiterjesztésre csak az *argumentum a simile* logikai elv alkalmazásával juthatunk, ami a konkrét esetben nem indokolt, miután a „nem tartalmazza” és a „nem a jogszabálynak megfelelő (valós) tartalommal tartalmazza” megfogalmazások közötti logikai hasonlóság nem mutatható ki. Szladits tanait és megfogalmazását felhasználva kijelenthető az is, hogy a kiterjesztő értelmezés sem indokolt. A szakirodalom

⁵⁹ C-281/12. sz. Trento Sviluppo srl és Centrale Adriatica Soc. coop. arl kontra Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato ügyben 2013. december 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:859, 33. pont

⁶⁰ C-453/10. sz. Jana Pereničová és Vladislav Perenič kontra SOS financ spol. s r. o. ügyben 2012. március 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2012:144, 47. pont, és C-435/11. sz. CHS Tour Services GmbH kontra Team4 Travel GmbH ügyben 2013. szeptember 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2013:574, 42. pont.

⁶¹ C-453/10. sz. Jana Pereničová és Vladislav Perenič kontra SOS financ spol. s r. o. ügyben 2012. március 15-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2012:144, 46. pont, C-109/17. sz. Bankia SA kontra Juan Carlos Mari Merino és társai ügyben 2018. szeptember 19-én hozott ítélet, ECLI:EU:C:2018:735, 50. pont

⁶² 6/2021. PJE határozat III. pont.

ugyanis az interpretatio extensiva alatt általában azt érti, hogy a jogszabály értelmezésének eredményeként, a megállapított értelem szélesebb, mint ami a jogszabály nyelvi értelméből (azaz a szövegéből) következne.⁶³ A jogértelmezés szövegen túli, második lépcsőben használható extenzív módszerének (kiterjesztő értelmezés) alkalmazására nem kerülhet sor, mert az értelmezendő normaszöveg nem nyitott tényállású, vagy legalább rugalmas megfogalmazású. Megfelelően irányadónak ítélte a jogegységi tanács erre a kérdésre a Kúria Közigazgatási-Munkaügyi-Polgári Jogegységi Tanácsa által a közigazgatási határozatok semmisségével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1/2019. KMPJE jogegységi határozat 1. pontjában tett megállapítást is, amely szerint a semmisségi okok köre jogértelmezéssel nem bővíthető.⁶⁴

3. A jogértelmezés szerepe a szerződésátruházás régi-új dogmatikai kérdéseinek megválaszolásában

Szladits Károly tanai terítékre kerültek egy közelmúltban meghozott másik, a Ptk. szerződésátruházási szabályainak érvényesüléséről szóló 7/2021. Polgári jogegységi határozat (a továbbiakban: 7/2021. PJE) kapcsán is. A probléma gyökere abban ragadható meg, hogy a nováció és a szerződésátruházás fogalomhasználatában a régebbi magyar jogi dogmatikában is nagy különbségek voltak. A novációs elméletek egymás mellett éltek, és a fogalom kereteit is jelentős eltérésekkel vonták meg az egyes szerzők.⁶⁵ Jól mutatja a bizonytalanságokat, hogy habár Szladits Károly megfogalmazása szerint a nováció a kötelemmódosítás egyik esete, amelynek lényege, hogy „*a felek a követelést ugyanazon szolgáltatásra irányuló, de más jogalapon nyugvó új kötelemmre változtatják át*”⁶⁶, ugyanakkor másutt a novációt a kötelemszüntetés egyik módjának tekinti, amely „*csak akkor létesül, ha a régi kötelelem teljesen elenyészik és a szerződő felek ennek helyébe egészen új kötelemet léptetnek*”.⁶⁷

A Szladits korabeli, 19-20. századi magyar magánjogi tervezetek is tartalmaztak a nováció kétarcú megfogalmazására definitív elemeket. Az 1882-

⁶³ SZLADITS Károly: *A magánjog fogalma, fejlődése és tudománya*, In: Szladits Károly (szerk.): Magyar magánjog I. Általános rész. Személyi jog, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest 1939, 5-115. o., 33. o.

⁶⁴ 6/2021. PJE határozat IV. pont.

⁶⁵ Lásd pl. GROSSCHMID Béné: *Fejezetek kötelmi jogunk köréből*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1932, 870. o.

⁶⁶ SZLADITS Károly: *A magyar magánjog vázlat. II.*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1937, 152. o.

⁶⁷ A dogmatikai alapok részletes elemzését lásd: JUHÁSZ Ágnes: *A szerződésmódosítás kérdésköre a magyar polgári jogban*, Wolters Kluwer, Budapest, 2019, 43-75. o.

es Apáthy-féle magánjogi törvénykönyv tervezet a novációt úgy definiálta, hogy azzal a felek a létező jogviszony megszüntetésére irányuló szándékkal (*animus novandi*) új kötelmi viszonyt létesítenek, és ez a szerződésen alapuló – eredeti – kötelmi viszony megszűnésére vezet.⁶⁸ Az 1928-as magyar magánjogi tervezet (a továbbiakban Mtj.) normaszövege⁶⁹ novációként határozta meg azt a helyzetet, amikor a felek a követelést egy ugyanolyan szolgáltatásra irányuló, azonban az eredetihez képest eltérő jogalapon nyugvó új követelésre változtatták át. Ugyanakkor az is megjelent a tervezetben, hogy a nováció eredményeként egy új követelés keletkezik, amely keletkezésével egyidejűleg megszünteti a régi követelést.⁷⁰ A dogmatikai probléma alapja a jogintézmény kétarcúsága, hiszen egyrészt a kötelelem, illetőleg a követelés megszűnésének egyik eseteként került meghatározásra, ugyanakkor a legfőbb joghatásaként új követelés keletkezett és a keletkezéssel egyidejűleg a régi követelés megszűnt, vagy a nováció a követelés jogalapjának megváltoztatása által a felek között fennálló eredeti szerződéses jogviszony egyfajta módosításaként is felfogható.⁷¹

Az 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: régi Ptk.) nem szabályozta a szerződésátruházás jogintézményét, ugyanakkor egyes speciális jogi rendelkezések (pl. *Kauf bricht nicht Miete* szabály) joghatásait elismerték⁷² és a régi

⁶⁸ 328. §.

⁶⁹ 1278. §.

⁷⁰ JUHÁSZ i.m. 57. o.

⁷¹ Uo.

⁷² Lásd: a bérleti szerződésnél az, hogy a bérlet tárgyának elidegenítésével a vevő a régi Ptk. 432. §-ából következően a bérbeadói pozícióba kerül, jogi lényegét tekintve jogszabályon alapuló szerződésátruházást jelent. Ugyanígy értékelhető az ún. munkajogi jogutódlás [a Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 85/A. § (1) bekezdés b) pont, a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 36. §] hatása is az érintett munkaviszonyokra. Az utazási szerződés esetén a Ptk. hatályba lépése előtt az utazási és az utazást közvetítő szerződésről szóló 214/1996. (XII. 23.) Korm. rendelet 9. § (1) bekezdése, majd az annak helyébe lépett, az utazási szerződésről szóló 281/2008. (XI. 28.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdése az utas (megrendelő) számára lehetővé tette a szerződési pozíciója átruházását. A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény 161. § (1) bekezdése, illetőleg az azt felváltó, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 17/A. §-a a pénzügyi vállalkozások között a betétállomány és más visszafizetendő pénzeszközök elfogadásából származó jogi pozíció egyszálalú, a betétesek hozzájárulása nélkül történő átruházásának lehetőségét biztosította. Hasonló szabályozási megoldást alkalmazott a biztosítókra és a biztosítási tevékenységről szóló 2003. évi LX. törvény 93. § (1) bekezdése és a helyébe lépett, a biztosítási tevékenységről szóló 2014. évi LXXXVIII. törvény 118. §-a a biztosítási szerződésállomány biztosítók közötti átruházásának esetére, továbbá a befektetési vállalkozásokról és az árutőzsdei szolgáltatókról, valamint az általuk végezhető tevékenységek

Ptk.-t alkalmazó és értelmező bírói gyakorlat⁷³ is levezette a szerződési szabadság elvéből⁷⁴ kiindulva – többnyire az engedményezés és a tartozásátvállalás szabályainak együttes megfelelő alkalmazásával, néhány későbbi határozatban pedig a szerződésátruházást a szerződéses jogok és kötelezettségek tekintetében jogutódlást biztosító sui generis háromoldalú megállapodásként kezelve – elfogadta, hogy a szerződésből kilépő, a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél háromoldalú megállapodásával a szerződési pozíció átruházható.⁷⁵ A szerződésátruházásra a korabeli bírói gyakorlat jellemzően úgy tekintett, hogy a jogviszony folytonosságának fenntartása mellett valósít meg alanycserét a kötelemben. Ennek megfelelően a szerződési pozícióban bekövetkező változás jogutódlás, nem eredményezi a szerződés megszűnését és új szerződés létrejöttét.⁷⁶

Az 1061/1999. (V. 28.) Korm. határozattal módosított 1050/1998. (IV. 24.) Korm. határozattal a polgári jog átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatokra létrehozott Kodifikációs Főbizottság munkájának eredményeként megszületett a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény (a továbbiakban: 2009. évi Ptk.), amely a szerződésátruházást olyan önálló jogintézményként szabályozta, amely háromoldalú megállapodással valósítható meg. A szabályozás novációs megoldást alkalmazott,⁷⁷ a törvény 5:180. § (2) bekezdésében. Az Alkotmánybíróság azonban a 2010. április 26-án kelt 51/2010. (IV. 28.) AB

szabályairól szóló 2007. évi CXXXVIII. törvény 140. §-a is a befektetési vállalkozás és az árutőzsdei szolgáltató szerződésállományának átruházása esetére.

⁷³ BH2006. 409., BH2015. 163., BH2018. 50., BH2018. 193., Kúria Pfv.V.21.706/2014/6., Pfv.V.21.554/2015/6., Gfv.VII.30.470/2018/3., BDT2008. 1760., BDT2008. 1883., BDT2012. 2751.

⁷⁴ Régi Ptk. 200. § (1) bekezdés

⁷⁵ Meg kell említeni más novációs elméletet tükröző, de alapvetően periférikus bírói gyakorlatot is. Lásd: Szegedi Ítéltábla BDT2012. 2707., BDT2013. 3015. E gyakorlatot maga a határozatokat hozó bíróság sem követte a későbbiekben. Lásd: Szegedi Ítéltábla Pf.20.419/2019/4. számú ítélete, BDT2021. 4329.

⁷⁶ BH2006. 409., BH2015. 163., BH2018. 50., BH2018. 193., Kúria Pfv.V.21.706/2014/6., Pfv.V.21.554/2015/6., Gfv.VII.30.470/2018/3., BDT2008. 1760., BDT2008. 1883., BDT2012. 2751.

⁷⁷ A szabályozás kritikájaként megfogalmazható, hogy habár a szabályozási koncepció (közzétéve: Magyar Közlöny 2002/15. II. kötet) szerint a kodifikátorok mintaként tekintettek a szerződésengedményezés kapcsán a holland Polgári Törvénykönyv (Burgerlijk Wetboek) szerződésengedményezésre vonatkozó szabályaira (Art. 6-159), ugyanakkor e norma ténylegesen nem alkalmaz novációs megoldást, a 6:159. cikkelye szerint ugyanis a szerződésátruházásra a három érintett fél által kiállított okirattal kerülhet sor. A szerződésátruházás eredményeként minden jog és kötelezettség, tehát az átruházó teljes szerződési pozíciója átszáll a szerződésbe belépő félre. Egyebekben a szerződésátruházásra a holland Ptk. a tartozásátvállalás szabályait rendeli alkalmazni.

határozattal a kellő felkészülési idő hiányára és a jogbiztonság ebből fakadó súlyos sérelmére hivatkozva alkotmányellenesnek találta és ezért megsemmisítette a 2009. évi Ptk. hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló törvény 1. § (1) bekezdését és 208. §-át. A 2010. évi LXXIII. törvény 1. §-a ezt követően külön is kimondta, hogy a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény nem lép hatályba.

Az ezt követően újraindult kodifikációs folyamat eredményeként elkészült Ptk. a szerződésátruházást *sui generis* jogintézményként szabályozza az engedményezés és a tartozásátvállalás szabályainak megfelelő alkalmazását is csak kiegészítő jelleggel írja elő.⁷⁸ A szabályozás értelmében a szerződésátruházás háromoldalú jogügylet, amely a szerződésben maradó, a szerződésből kilépő és a szerződésbe belépő fél között jön létre. A hatályba nem lépett 2009. évi Ptk. rendelkezéseitől eltérően a Ptk. nem tartalmaz olyan előírást, amely szerint a szerződés átruházásának eredményeként a jogviszonyból kilépő fél és az abban bent maradó fél közötti szerződés megszűnne, és a jogviszonyba belépő fél és a jogviszonyban bent maradó fél között új szerződés jönne létre. A fennálló kötelelem megújítására irányuló elemet, vagyis a novációs megoldást tehát a Ptk. szabályozása nem vette át. Nem írja elő a Ptk. azt sem, hogy a szerződésátruházással az elévülés, vagy bármely határidő folyása megszakadna. Mindezekből az következik, hogy a jogviszony folytonosságát a szerződésátruházás nem érinti, a szerződésből kilépő és a szerződésbe belépő fél között tehát a szerződésátruházás eredményeként jogutódlás következik be.

A Ptk. 6:208. §-ának eredeti (3) bekezdése ugyanakkor a szerződésátruházás szabályaival összhangban nem álló rendelkezést tartalmazott,⁷⁹ a felmerült problémákat észlelve a jogalkotó

2016. július 1-jei hatállyal módosította a Ptk. 6:208. § (3) bekezdését.⁸⁰ Ezzel egyidejűleg a Ptk. 6:209. §-ába új (3) és (4) bekezdést iktattak be.⁸¹

A Ptk. módosításáról rendelkező 2016. évi LXXVII. törvény 20. §-ához fűzött részletes indokolás a gyakorlati tapasztalatokra hivatkozva azt

⁷⁸ Ptk. 6:208. § (1)-(2) bekezdés, 6:209. § és 6:210. §

⁷⁹ Lásd: BODZÁSI Balázs: *A Ptk. hatálybalépése után felmerült gazdasági igények hatása*, In: *Fontes Iuris*, 2015/3-4. sz., 57-65. o.

⁸⁰ A jogszabályi rendelkezés módosított 6:208. § (3) bekezdésének szövege szerint „*A szerződésbe belépő félre átszálló jogosultsága fennmarad. A szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség teljesítésének biztosítéka megszűnik, kivéve, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul.*”

⁸¹ A Ptk. 6:209. § (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „*Ha a biztosíték kötelezettje a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség biztosítéka fennmaradásához szükséges hozzájáruló jognyilatkozatát előzetesen megteszi, jognyilatkozata a szerződésátruházásról történő értesítésével válik hatályossá.*” A 6:209. § (4) bekezdés értelmében „*A biztosíték kötelezettje a jognyilatkozat megtételekor fenntarthatja a jogot annak visszavonására.*”

hangsúlyozta, hogy „nem indokolt, hogy a szerződésátruházásra átszálló jogosultságok alapján szolgáló kötelezettségeket biztosító biztosítékok megszűnjenek. A biztosíték nyújtójának helyzetét ugyanis nem befolyásolja, nem teszi terheesebbé a biztosíték jogosultjának személyében bekövetkező változás. A biztosíték megszűnése viszont a szerződésbe belépő új jogosult számára hátrányos lenne. A szerződésátruházással összefüggésben csak akkor indokolt, hogy a biztosíték megszűnjön, ha az alanyváltozás a szerződésből származó kötelezettség tekintetében következik be. Ez utóbbi esetben ugyanis a biztosíték nyújtója számára nem közömbös az, hogy kit terhel az a kötelezettség, amelyért az általa nyújtott biztosítékkal helyt kell állnia. Ezért a törvény alapján a szerződésátruházás következtében csak akkor szűnik meg a biztosíték, ha az az átruházott pozícióval járó kötelezettséget biztosít, és a biztosíték nyújtója a szerződésátruházáshoz nem járul hozzá. A módosítás következtében elhagyásra kerül a Ptk. azon rendelkezése is, amely szerint a zálogkötelezett hozzájárulása esetén az új zálogjog az eredeti zálogjog rangbehén jön létre. A szerződésátruházással tehát a biztosíték vagy fennmarad vagy megszűnik, és még akkor sem újul meg, hanem tovább él, ha a fennmaradására a biztosítéknyújtó hozzájárulása következtében kerül sor.”⁸²

A Ptk. 6:208. § (3) bekezdésének 2016. július 1-jén hatályba lépett módosításával az egyetlen novációra utaló elem is kikerült a törvény szerződésátruházásra vonatkozó szabályozásából. Ez pedig arra utal, hogy a szerződésátruházás a Ptk. hatályos szabályozása értelmében a szerződést nem újítja meg, a maradék és a belépő fél között nem keletkeztet új szerződést, hanem jogutódlást eredményez, a jogviszony folytonossága a szerződésátruházást követően is megmarad.

3.1. A jogszabályon alapuló szerződésátruházás sajátosságai

A joggyakorlat számára a legnagyobb kihívást a jogszabály rendelkezése alapján bekövetkező szerződésátruházás kérdése jelentette. A Ptk. 6:211. §-a erre az esetre is a szerződésátruházás szabályait rendeli alkalmazni, így különbségtétel nélküli szabályok irányadók a háromoldalú megállapodáson és a jogszabályon alapuló szerződésátruházás joghatásai között. Ebből logikailag csak az következhet, hogy a jogszabályon alapuló szerződésátruházás sem minősül a Ptk. szerint novációnak, hanem a jogviszony folytonosságának fennmaradása mellett jogutódlást eredményez.

A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban: Ptk.) a 2016. január 6-án hatályba lépett új 53/C. § (1) bekezdésében kimondta, hogy: „Ha a Ptk. hatályba lépése előtt kötött szerződésből

⁸² 2016. évi LXXVII. törvény 20. §-ához fűzött részletes indokolás

származó valamennyi jog és kötelezettség a Ptk. hatályba lépését követően jogszabály rendelkezése alapján száll át másra, úgy erre a Ptk. 6:211. §-át kell alkalmazni.” Ehhez kapcsolódóan a (2) bekezdés viszont arról rendelkezik, hogy: „*Az (1) bekezdés szerinti esetben a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél tekintetében a szerződést megszüntnek, a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél tekintetében pedig a szerződést az átszálló valamennyi jog és kötelezettség vonatkozásában a jogszabály rendelkezése alapján létrejött új szerződésnek kell tekinteni.*” A Ptké.-t módosító 2015. évi CCXX. törvény – amely egyidejűleg a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel (Földforgalmi tv.) összefüggő egyes rendelkezésekből és átmeneti szabályokról szóló 2013. évi CCXII. törvényt (Fétv.) is módosította –, általános indokolása szerinti célja az volt, „*hogy a hosszú távra kötött haszonbérleti szerződésekben a haszonbér módosításának jogát a törvény a Fétv. korábban elfogadott módosításához képest még megfelelőbben, és a felek érdekei közti egyensúly még hatékonyabb megteremtésével biztosítsa.*” A részletes indokolás a jogszabályon alapuló szerződésmódosítás kapcsán a következőkre mutat rá: „*A szerződésátruházás az új Ptk. új jogintézménye, célja a teljes szerződéses pozíció (jogok és kötelezettségek) átruházása. A szerződésátruházás alapulhat szerződésen és jogszabályon. A jogszabályon alapuló szerződésátruházás esetére mond ki a Ptké.-módosítás egy értelmező rendelkezést, amely lehetővé teszi, hogy a Ptk. hatályba lépése előtt kötött szerződések esetében, a valamennyi jog és kötelezettség jogszabály rendelkezése alapján átszáll, akkor ezt jogszabályon alapuló szerződésátruházásnak kell tekinteni. Ennek következtében az eredeti szerződő felek között a szerződés megszűnik, és az új szerződő felek között jön létre a korábbi tartalommal, külön jogi aktus nélkül.*”⁸³

Ezzel a jogalkotói megoldással az a helyzet állt elő, hogy egyrészt a Ptk. hatálya alá utalta azokat a korábban kötött szerződéseket, amelyek esetében a Ptk. hatályba lépését követően következett be jogszabály rendelkezése alapján szerződésátruházás⁸⁴, másrészt viszont értelmezve a szerződésátruházás Ptk.-beli szabályait, a jogszabályon alapuló szerződésátruházást a háromoldalú megállapodás alapján megvalósuló szerződésátruházáshoz képest eltérő tartalommal, eltérő joghatással ruházta fel annak kimondásával, hogy a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél tekintetében a szerződést új szerződésnek kell tekinteni.

A Ptké. 53/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítása és megsemmisítése iránt több indítványozó az Alkotmánybírósághoz fordult, a Kúria egyik tanácsa pedig egyedi normakontroll-eljárást kezdeményezett. Az Alkotmánybíróság a bírói kezdeményezést az indítványhoz egyesítette, és utólagos normakontroll-eljárásban a 22/2018. (XI. 20.) AB számú határozatában

⁸³ 2015. évi CCXX. törvény részletes indokolása

⁸⁴ Ptké. 53/C. § (1) bekezdés

– hivatalból eljárva – megállapította, hogy az Országgyűlés mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenességet idézett elő azáltal, hogy a Ptké. 53/C. §-ában nem határozta meg az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében szereplő jogállamiság alkotmányos alapértékéből fakadó jogbiztonság követelményének megfelelően a jogszabály rendelkezésén alapuló szerződésátruházás részletszabályait. Felhívta ezért az Országgyűlést, hogy a Ptk. szerinti szabályozással való összhang megteremtése érdekében jogalkotói feladatának 2019. március 31-ig tegyen eleget. A Ptké. 53/C. §-a alaptörvény-ellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt és bírói kezdeményezést ugyanakkor elutasította.

Az Alkotmánybíróság nem kívánt állást foglalni abban a dogmatikai kérdésben, hogy a szerződésátruházás jogutódlást vagy novációt eredményez-e. Rámutatott azonban arra, hogy miután a Ptké. 53/C. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy ha a Ptk. hatálybalépése előtt kötött bármely szerződés esetében a szerződésből származó valamennyi jog és kötelezettség a Ptk. hatálybalépését követően jogszabály rendelkezése alapján száll át valamely más jogalanyra, akkor a korábbi szerződést megszűntnek kell tekinteni, és az új szerződő fél tekintetében egy új szerződés létrejöttét kell megállapítani, a jogalkotó eldöntötte ezt a dogmatikai kérdést, az érintett szerződések esetében erre a konstrukcióra novációként tekint; a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésének ezt az értelmezését pedig a jogalkalmazó szerveknek is irányadónak kell tekinteniük.⁸⁵

Az Országgyűlés az Alkotmánybíróság felhívása ellenére nem alkotott részletes szabályokat a jogszabály rendelkezésén alapuló szerződésátruházásra.

3.2. A Kúria jogértelmezési feladata

Az ismertetett szabályozási környezetben a Kúriára hárult annak feladata, hogy a jogszabályok értelmezésével – az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB számú határozatában kifejtetteket figyelembe véve – megállapítsa a Ptké. 53/C. §-ának szabályozásával érintett szerződési kör vonatkozásában a jogszabályon alapuló szerződésátruházás tartalmát, joghatásait. A Kúria előtti 7/2021. jogegységi eljárás kezdeményezésére azért került sor, mert egy eljárásjogi kérdés, az ügyben eljáró bíróság kijelölése kérdésében a Kúria szembesült azzal, hogy a szerződésátruházás szabályait eltérően értelmezték a Kúria eljáró tanácsai. A Kúria előtt Pkk.VI.24.511/2021. számon az eljáró bíróság kijelölése tárgyában folyamatban levő eljárásban az eljáró tanács azért indítványozta jogegységi eljárás lefolytatását, mert el kívánt térni a Kúria másik tanácsa által hozott Pfv.V.

⁸⁵ 22/2018. (XI. 20.) AB határozat Indokolás [72]

21.802/2018/4. számú (BH2020. 106. szám alatt közzétett) határozatban foglaltaktól.⁸⁶

Az indítványozó – pontosított indítványában – annak az elvi jelentőségű kérdésnek a megválaszolását kérte a Kúria jogegységi tanácsától, hogy a szerződésátruházással kapcsolatos vitás kérdések megítélése során a Ptk. a szerződésátruházást jogutódlásként szabályozó 6:208. §-át és 6:211. §-át, vagy a Ptké. a szerződésátruházást a szerződés megújításaként (novációként) kezelő 53/C. § (2) bekezdését kell elsődlegesen alkalmazni, e szabályok együttes alkalmazása ugyanis, noha szabályozási tárgyuk azonos, ellentétes tartalmukra tekintettel kizárt.⁸⁷

3.3. A 7/2021 PJE szerinti jogértelmezési kérdések és annak joghatásai

A jogegységi tanács álláspontja az volt, hogy a Ptk. hatályos szerződésátruházási szabályainak nyelvtani, logikai, történeti és rendszertani értelmezése egyaránt azt támasztják alá, hogy a szerződési pozíció átruházása az érintett jogok és kötelezettségek vonatkozásában jogutódlást eredményez úgy, hogy a szerződést nem újítja meg, vagyis a jogviszony folytonosságát nem szakítja meg, hiszen

- a Ptk. nem tartalmaz olyan rendelkezést, hogy a szerződésátruházással a szerződés megszűnne és a belépő féllel új szerződést eredményezne,

- nem rendelkezik arról sem, hogy a szerződésátruházás megszakítaná az elévülést, és hogy a határidők a szerződési pozíció átengedésével újra kezdődnének,

- a szerződésátruházásra másodlagosan alkalmazni rendeli az engedményezés és a tartozásátvállalás – nem novációs jellegű – szabályait,

- a szerződésátruházás szabályai a Ptk.-ban nem „A szerződés megszüntetése megállapodással és egyoldalú nyilatkozattal” címet viselő XIII. Cím alatt, hanem az „Engedményezés, jogátruházás, tartozásátvállalás és szerződésátruházás” címet viselő XII. Cím XXXI. Fejezetében helyezkednek el,

- a jogalkotó szándéka szerint a szerződésátruházás olyan sui generis háromoldalú megállapodás, amely a szerződésből kilépő és a szerződésbe belépő fél között jogutódlást eredményez úgy, hogy a jogviszony folytonossága megmarad,

- a szabályozás előzményeként a régi Ptk. alkalmazása során kialakult bírói gyakorlat jellemzően a jogviszony folytonosságát nem érintő, jogutódlást eredményező háromoldalú megállapodásként ismerte el a szerződésátruházást,

⁸⁶ 7/2021. PJE I. [1]

⁸⁷ 7/2021. PJE I. [2]

- a hatályba nem lépett 2009. évi Ptk. novációs szabályozási megoldást alkalmazott a szerződésátruházás körében, a Ptk. azonban ezt a szabályt nem vette át,

- a Ptk. megalkotása során szabályozási mintának tekintett nemzetközi instrumentumok⁸⁸ és külföldi jogi rendelkezések⁸⁹ nem tekintik novációnak a szerződésátruházást.

Ugyanerre az eredményre vezet a Ptk. szabályainak az *Alaptörvény* 28. cikke szerinti értelmezése is. A szerződésátruházás önálló jogintézménykénti szabályozásának ugyanis – amint az a törvényjavaslat és a 2016. július 1-jén hatályba lépett módosítás javaslatának ismertetett indokolásából is kitűnik – az volt a célja, az a jogintézmény gazdasági rendeltetése, hogy a szerződéses kapcsolatokban a jogfolytonosság fenntartásával, jogutódlást eredményezve lehetővé tegye a teljes szerződéses pozíció kicserélését. Azt ugyanis, hogy a felek az eredeti szerződést megszüntessék, és az egyik fél egy harmadik személlyel ezzel egyidejűleg új, a korábbival akár teljes egészében azonos tartalmú szerződést kössön, a szerződő felek a Ptk. más – már a régi Ptk.-ban is ismert – rendelkezései alapján egyébként is megtehették, illetve megtehetik. Ilyen – novációs – tartalommal ezért nem is lett volna értelme a szerződésátruházás intézményét a Ptk.-ban szabályozni. A régi Ptk.-ban arra vonatkozóan nem szerepeltek tételes szabályok, hogy a szerződésben maradó, a kilépő és a belépő fél megállapodásukkal jogutódlást eredményezve valósíthassák meg a teljes kötelemben az alanycserét, az új jogintézmény törvénybe iktatásának tehát ennek

⁸⁸ Az UNIDROIT Alapelvek a 9. fejezet Szerződésengedményezés (Assignment of Contracts) címet viselő 3. részében szabályozza a szerződési pozíció átruházását. A szabályozás értelmében a szerződésengedményezés a szerződésből kilépő engedményező (assignor) szerződésből fakadó jogainak és kötelezettségeinek átruházását jelenti (9.3.1. cikk). Az erre vonatkozó megállapodás az engedményező és a szerződésbe belépő engedményes (assignee) között jön létre, a szerződésben maradó fél (other party) – előzetesen is megadható – hozzájárulásával (9.3.1, 9.3.3., 9.3.4. cikkek). A 9.3.5. cikk értelmében a hozzájárulás során a szerződésben maradó fél választhat, hogy elengedi a kötelemből az engedményezőt vagy visszatartja őt arra az esetre, ha az engedményes nem teljesítene megfelelően. Egyébként, eltérő rendelkezés hiányában az engedményező egyetemleges kötelezett marad. Az átszálló jogokat és kötelezettségeket, a kifogásokat és a beszámítás jogát illetően az engedményezés és a tartozásátvállalás szabályait kell alkalmazni (9.3.6., 9.3.7. cikk). Az Európai Szerződési Jog Alapelvei a 12. fejezet Szerződésátruházás (*Transfer of Contract*) című 2. részében rendelkeznek a szerződési pozíció átengedéséről. A 12:201 cikk (1) bekezdése értelmében a szerződés egyik alanya és egy harmadik személy megállapodhatnak a szerződési pozíció átruházásáról. Az átruházás hatályosulásához, a szerződési pozícióban az alanycsere bekövetkezéséhez az is szükséges, hogy a szerződésben maradó személy hozzájáruljon az átruházáshoz. Az átszálló jogok, követelések tekintetében a szerződés átruházása esetén az engedményezés, a kötelezettségek vonatkozásában pedig a tartozásátvállalás szabályai az irányadók [12:201 cikk (2) bekezdés].

⁸⁹ L. 73. lábjegyzet.

a gazdasági célnak a megvalósulását kellett biztosítania. Az Alaptörvény 28. cikkének mindezekre tekintettel az a jogértelmezés felel meg, amely szerint a Ptk.-ban szabályozott szerződésátruházás nem nováció, hanem a szerződési pozíció tartalmát jelentő jogok és kötelezettségek olyan átruházása, amely a jogviszony folytonosságának fennmaradásával jogutódlást eredményez.⁹⁰

A kifejtettek összegzéseként tehát az állapítható meg, hogy szerződésátruházás a Ptk. szabályozása értelmében olyan dogmatikailag szűk értelemben vett szerződésmódosítás és a nováció (újítás) között elhelyezkedő, az engedményezéssel és a tartozásátvállalással rokon sui generis jogintézmény, amely a már fennállt jogviszony alanyaiban változást, jogutódlást eredményez. Teszi úgy, hogy a szerződés egyéb tartalmi elemeit – a felek kifejezetten erre irányuló szándéka nélkül – nem érinti, az önmagával azonos jogviszonyt nem szünteti meg, a szerződést nem újítja meg. A szerződési pozíció átruházásával a kötelelem a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél között szűnik meg, a korábban létrejött jogok és kötelezettségek összessége pedig a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél között marad fenn.⁹¹

A fenti megállapítások összhangban állnak a jelenkor jogtudósainak mértékadó jogirodalmi okfejtéseivel is.⁹² Juhász Ágnes arra mutatott rá, hogy „a felek olyan megállapodása, amely a teljes szerződéses alanyi pozícióban, valamennyi jogra és kötelezettségre kiterjedően (...) eszközöül változást (alanycsere), jogilag nem új szerződésnek, hanem a szerződéses pozícióban bekövetkező jogutódlásnak tekintendő, amely így tehát a szerződéses jogviszony folyamatosságát nem érinti.” Hangsúlyozta azt is, hogy a Ptk. 2016. évi módosításával „a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a szerződésátruházás a szerződéses jogviszony folytonosságát nem érinti (...) a módosítással a jogalkotó lezárta a szerződésátruházás jogi jellegét érintő vitát”⁹³ Csehi Zoltán szerint a szerződésátruházás „olyan szerződés, amely az eredeti szerződő felek között jöhet létre, eredeti szerződő felek és a belépőnek nevezett fél között. A szerződésmódosítás ezen módozata jogügyleti módon történő univerzális jogutódlást tesz lehetővé, egyúttal szabályozza a régi és az új szerződő fél felelősségét és az eredeti biztosítékok sorsát. Újdonság csak annyi, hogy nem elegendő a két fél konszenzusa (ki- és belépő félnek), hanem mind a három félnek az egybehangzó és kölcsönös egyetértése szükséges az ilyen típusú szerződésmódosításhoz”.⁹⁴ Vékás Lajos a szerződésátruházást a felek közötti jogviszony folytonosságából kiindulva

⁹⁰ 7/2021 PJE 8. pont [23]-[24]

⁹¹ 7/2021 PJE 8. pont [25]

⁹² A jogtudomány álláspontjának részletező elemzését lásd: FARKAS Attila: *A szerződésátruházás egyes gyakorlati kérdései* (kézirat), megjelenés alatt.

⁹³ JUHÁSZ i.m. 39-40. o., 44-45. o.

⁹⁴ CSEHI Zoltán: *Az egyoldalú szerződésmódosítás általános kérdései*, In: Csehi Zoltán – Koltay András – Landi Balázs – Pogácsás Anett (szerk.): *(L)ex Cathedra et Praxis*. Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából, Pázmány Press, Budapest, 2014, 79-112. o., 92-93. o.

ugyancsak jogutódlási helyzetként kezeli.⁹⁵ *Menyhárd Attila értelmezése szerint a szerződésátruházással „lebenséggé válik a felek számára, hogy az eredetileg megkötött szerződés fennmaradása (folytonossága) mellett változzon a szerződő felek személye (...) A szerződésátruházás a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél szerződése arról, hogy a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összessége a szerződésbe belépő félre száll át. Így a szerződésbe belépő fél a szerződésből kilépő fél jogutódja lesz a szerződéses jogviszonyban”.*⁹⁶ Gárdos Péter – korábbi felfogásától eltérően – szintén úgy látja, hogy a szerződésátruházás eredményeként a régi szerződő fél kilép a jogviszonyból, és helyére új szerződő fél lép be oly módon, hogy a jogviszony egyebekben változatlan tartalommal marad fenn.⁹⁷ Átfogó tanulmányában elemezve a régi Ptk-tól napjainkig történt jogalkotói lépéseket és jogalkalmazói fejleményeket, szintén szorgalmazta a szerződésátruházás jogutódlásnak tekintését.⁹⁸ Petrik Béla a Ptk. 6:208. § (3) bekezdésének 2016. július 1-jén hatályba lépett módosítását a következőképpen értékelte: „A módosítással a jogalkotó elvágta azt a vitát, amely a nováció (újítás) és a szerződés módosítása közötti álláspontok között zajlott, hiszen a biztosítékok fennmaradásával a kérdés e szempontból meghaladottá vált, és a novációs elemet – a biztosítékok automatikus megszűnését – a szabályozásból kivezette, sőt a jogalkotó részéről megfogalmazásra került az a vélemény, amely szerint a biztosítékok megszűnésének eltörlésével deklarálásra kerülne, hogy a szerződésátruházás nem minősül novációnak”.⁹⁹

3.4. A 7/2021 PJE joghatásai

Tekintettel volt arra, hogy az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB számú határozata szerint a Ptké. 53/C. § (2) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a jogszabály rendelkezésén alapuló szerződésátruházás novációt jelent, ugyanakkor miután a nováció konkrét tartalmát, joghatásait azonban sem az Alkotmánybíróság nem határozta meg, sem a jogalkotó sem alkotott erre

⁹⁵ VÉKÁS Lajos: *Szerződési jog, Általános rész*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2016., 348. o.

⁹⁶ MENYHÁRD Attila: *Szerződésátruházás*, In: Osztovits András (szerk.): *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja*, Opten Kiadó, Budapest, 2014, 489-490. o.

⁹⁷ GÁRDOS Péter: *Szerződésátruházás*, a Ptk. 6:208. § (1) bekezdéséhez fűzött magyarázat, In: Vékás Lajos – Gárdos Péter (szerk.): *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*, Wolters Kluwer Új Jogtár

⁹⁸ GÁRDOS Péter: *Gondolatok a szerződésátruházásról az Alkotmánybíróság határozata nyomán*, MTA Law Working Papers, 2021/5. sz., 1-29. o.

⁹⁹ PETRIK Béla: *Szerződésátruházás*, In: Wellmann György (szerk.): *Az új Ptk. magyarázata V/VI. Polgári jog Kötelmi jog Első és Második Rész. (Negyedik, átdolgozott, bővített kiadás)*, HVG-ORAC, Budapest, 2021, 583-590. o.

vonatkozó olyan szabályokat, amelyek alapján ezek a joghatások, illetőleg a Ptk. szerződésátruházási szabályainak és a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésének egymáshoz való viszonya egyértelműen megállapítható lenne, ezért a Kúria a jogértelmezés alapelvei közül felhasználta az azonos szintű jogszabályok között fennálló ellentmondás jogalkalmazói jogértelmezéssel történő feloldásának elvét. A Kúria – az Alkotmánybíróság 22/2018. (XI. 20.) AB számú határozatában kifejtettekből kiindulva – jogértelmezéssel, az irányadó jogszabályoknak alapvetően az Alaptörvény 28. cikke és a Ptk. 1:2. § (2) bekezdése szerinti értelmezésével állapította meg a Ptké. 53/C. § (2) bekezdése szerinti novációs konstrukció tartalmát és joghatásait.

A 7/2021. PJE értelmében a szerződésátruházásra irányadó jogszabályok közül a Ptké. 53/C. § (1) bekezdése a Ptk. 6:211. §-án keresztül a Ptké. 53/C. § (2) bekezdésének szabályozásával érintett szerződési körre is kifejezetten alkalmazni rendeli a Ptk. szerződésátruházási szabályait. A Ptk. 6:208–6:211. §-aiban szabályozott szerződésátruházás pedig – akár háromoldalú megállapodás, akár jogszabály rendelkezése alapján következik be – a szerződési pozíció tartalmát jelentő jogok és kötelezettségek összességének olyan átruházása, amely a jogviszony folytonosságának fennmaradásával jogutódlást eredményez.¹⁰⁰ A Ptké. 53/C. § (2) bekezdése szerinti novációs konstrukció mindezek értelmében speciális jellegű¹⁰¹, és miután a Ptk. és a Ptké. között – amint arra az Alkotmánybíróság is rámutatott – funkcionális kapcsolat áll fenn, a Ptké. rendeltetése, szabályozási célja ugyanis a Ptk. alkalmazásához szükséges átmeneti rendelkezések megfogalmazása volt, ezért a Ptké. alkalmazása nem vezethet a Ptk. rendelkezéseivel ellentétes eredményre, hanem éppen a Ptk. szabályainak érvényesülését kell biztosítania. Ez következik a Ptk. 1:2. § (2) bekezdésében rögzített értelmezési alapelvből (az ún. *québeci klanzulából*) is, amely szerint a polgári jogi viszonyokra vonatkozó jogszabályokat a Ptk.-val összhangban kell értelmezni.¹⁰²

Mindezekből eredően – a szerződéses jogok és kötelezettségek összességének átszállására, a szerződés tartalmát érintő jogutódlásra figyelemmel – a régi Ptk. hatálya alatt kötött szerződés időtartamát a 2016. január 6-án vagy azt követően bekövetkezett jogszabályon alapuló szerződésátruházás nem érinti, a szerződés határozott időtartama (például egy kölcsönszerződés 10 éves futamideje) az alanycserével nem kezdődik újra. A jogok és kötelezettségek átszállása az elévülést sem szakítja meg, és a jogszabályokban vagy a szerződésben rögzített, a szerződésátruházást megelőzően megindult egyéb

¹⁰⁰ 7/2021. PJE [46]

¹⁰¹ 7/2021. PJE [47]

¹⁰² 7/2021. PJE [49]

határidők (például a szavatossági vagy a jótállási igények érvényesítésére nyitva álló határidők, illetve a felmondási idő) sem indulnak újra. A szerződésátruházással a szerződésből kilépő fél minden kötelemből szabadul, a korábban keletkezett kötelezettségek a szerződésbe belépő félre szállnak át. Ezért a szerződésbe belépő fél lesz felelős a szerződésből kilépő fél által okozott károkért, és vele szemben lehet érvényesíteni a szerződésből kilépő fél szerződésszegéséből eredő egyéb igényeket is.¹⁰³

Jogutód alatt a felek által kikötött illetékességre vonatkozó szabályok alkalmazása során az általános és a különös jogutódot egyaránt érteni kell,¹⁰⁴ így az illetékességi kikötés hatálya, mivel a Ptk.-ban szabályozott szerződésátruházás a korábban részletesen kifejtettek szerint jogutódlást eredményez, szerződésátruházás esetén a szerződésbe belépő félre is kiterjed.

¹⁰³ 7/2021. PJE [51]

¹⁰⁴ BH2018. 50.